68

ה מ א ס ף

ל ש נ ת

ה ת ק מ ד

כולל שירים ומכתבים

אשר נאספו ונקבצו יחד על ידי אנשי

חברת דורשי לשון עבר

בקעניגסבערג .

קעניגסבערג שנת תק"מ"ד

נדפס בבית המדפיס דניאל קריסטוף קאנטר

בדפוסו ובאותיות פתבריה .

להיות •

כי כעלמו ממנו רבים מעמות החותמים על מכתבנו עד הנה, גם רבים מהם לא נודעו שמותם לנו ולא חתמו, לכן הסמכנו לוח החותמים עדי יודעו לנו, וזו כשלחנו עם המחסף לתקופה הרלשונה מעטה הבאה •

חברת דורשי לשון עבר •

המאסף

לחדש תשרי תקמ"ד

א

שירים

את המשל הזה עלי נשאתי, שמעוני רעים! *)

קיץ נגלית השמש בגבוריתו, ויך בחומו לכנים, צפור השמים לא יתן קול ותיכו יער רבצו לוים על מקומו, שבתו לבלתי טרוף טרף ותהי דממה עלי האדמה. תוכי ותוכית מרעים יחד התהלכו בשדה, דומים מכביד לבו, וכביש והכה בחר מים קויס מכא לפניהו, עניס רעננים שתוליס ממעל לו, על שפתיו יפריחו; זו לחתרתי פה מצאתי מרגוע נכליגה מעט ובלגם נחמה. עפתיהם לחוויס לוים לל רעהו, גבול שמו כל יעבורון זיקי השמש אליהו, לך רוח קדים נעים בלחש התהלך בין דליותיהם מריח דודאי בשדה הולין לקראתם ויהי נחת.

גם בן קטן עודנו בלבו רחיהו שמה, עבפיו עוד לא למחו למדי לחקות בהם עוף השמים, וכנמה דשא היה בעיניהו מול החלוניס הגבוהים אשר עמדו מנגד לו, ובהי מסתוקיס עליו, כי קטן הוא, ובמקום גדולים לוך יתיצב בבוא בחוהו.

---

*) שלוח אליהו מלאך מלבני חברת דובבי לשון עבר עם בשיר השני המקלף מה לכו נחה תיהו, ולהיותו בלשון מלאכת מחברו ודברין ערוכים אליהו הנעמיהו בלשון המקבל.

דברי המוציאים

פראום כקול מדבר עמהו , שמעהו מתוך הענן , משתתפים עמדהו לקול הקורא והקול היה הולך וחזק על בועז ואליהו ויאמר : את קולכם שמעתי , גם התרגזכם עלי עלה באזני , כי בזיתם אותי ואתי למשחק לכם . אל נא בני אדם ! הרפוני ! ידעתי זאת ידעתי כי קטן אכבי הבי נשיר לימים אלי , הן בכל זאת בחרתי בחברת גדולים ורמים , למען יבינו העוברים פה , כי גם כמוני היו מקדם , ולימים עוד שובו גם הוא אלי , אז תרחמוני , אולי גם בעלי תמגמודון תבת .

אַחַי וְרֵעַי דּוֹדְשִׁי לְשׁוֹן עֵבֶר !
אִם מוּל פְּנֵיכֶם יִתְיַצֵּב כַּוֶּבֶר
עֶלֶם עֶרֶל שִׂפָתַיִם נַעַר כָּמוֹנִי ,
אַל נָא תַּקְצוּפוּ , תִּשָּׂפְטוּ בְּזַעַם !
לֹא מְגַדּוֹל לְבָבִי דָּבָר עָשִׂיתִי הַפָּעַם ,
יָדַעְתִּי זֹאת יָדַעְתִּי כִּי כָשְׁלָה לְשׁוֹנִי .

אָכֵן חֶבְרַת מַשְׂכִּילִים הָעֵת רָאִיתִי ,
מֶתֶק חֶבְרָתָם גַּם מְעוֹם אוֹיְתִי ,
אִם גַּם אֶשְׁוֶה בְּדַבָּר הֵמָּה יְלַמְּדוּנִי ,
הֵן עַתָּה קָמוֹתִי לְהִדָּמוֹת אֲלֵיכֶם ,
אוּלַי בִּרְבוֹת הַיָּמִים הָיָה אֶהְיֶה כְּמוֹכֶם ;
לָכֵן גַּם הַפַּעַם אַחַי ! אַל נָא תְּבוּזוּנִי .

דברי נעיר לתכלת רוסי לשון עפל .

א

אֲבָוָה יְקַר חֲלֹד , כָּל שַׁעֲשׁוּעֵי תֵּבֵל ,
יִהְיוּ מוּל עֵינַי כְּאֶפֶס וּכְאַיִן ,
הֵן כָּל מַחְמַדֶּיהָ אַךְ רֵיק וָהֶבֶל ,
לִרְאוֹת בָּהֶמָה לֹא תִשְׂבַּע עָיִן ;
וּבַעֲבוּרָם נִבְלֶה בְּרַע יָמֵינוּ ? —
מָה אָנוּ וּמָה חַיֵּינוּ !

ב

בַּקָּצִין בַּדַּל לַמָּוֶת נוֹעָדוּ ,
אַךְ זֶה יִרְעַד בַּחֲיָו פֶּן יַשִּׂיגֵהוּ ,
זֶה יַחְפְּצֵנוּ בַּעֲמָלוֹ וְלֹא יִמְצָאֵהוּ ,
הֵן שְׁנֵיהֶם גַּם יָחַד לֶעָמָל נוֹלָדוּ ,
רְאוּ מְתֵי תֵּבֵל · הֵן אֵלֶּה דָּרְכֵּנוּ ;
מָה אָנוּ · וּמָה חַיֵּינוּ !

ג

לַשָּׁוְא יַצְלִיחַ הַגִּבּוֹר , יָרִים הַשָּׁבֶט
יָרוּץ בִּכְלִי נִשְׁקוֹ מֵחַיִל אֶל חָיִל
כִּי פֶּה יִתְרוֹן לָרָשׁ , מַה יוֹעִיל לָעָבֶד
כִּי יִמְלוֹךְ עַדֵּי רֵגַע בְּחָזְיוֹן הַלָּיְל ?
הֵן פֶּה עָלַי תֵּבֵל בַּחֲלוֹם מַלְכוּתֵינוּ
מָה אָנוּ וּמָה חַיֵּינוּ !

ד

מַלְכִּי אֶרֶץ בְּגֹאוֹן עֻזָּם יִבְנוּ טִירוֹתֵיהֶם,
לָרִיק יִיגָעוּ, בּוֹנֵיהֶם לַשָּׁוְא עָמָלוּ,
עַד יוֹאִילוּ שֶׁבֶת בָּם לַקֶּבֶר יוֹבִלוּ,
יָנוּחוּ עַל עָפָר, רִמָּה תְּכַסֶּה עֲלֵיהֶם,
הֵן זֹאת אֱשֶׁר נִשְׁאַר לָנוּ מִכָּל עֲמָלֵנוּ;
מָה אָנוּ וּמָה חַיֵּינוּ!

ה

אָכֵן יִבְלוּ בָרַע יְמֵיהֶם אֵלֶּה,
יִרְדְּפוּ הַמְּנוּחָה, אַךְ הִיא בּוֹרַחַת,
אָמְנָם חָכְמָה נִבְקֶשׁ, נֶחְסֶה בְּצִלָּהּ
תִּמָּצֵא לְמִבַקְּשֶׁיהָ אַךְ הִיא הָאַחַת,
בַּעֲבוּרָהּ נִבְלֶה עֲלֵי תֵבֵל יָמֵינוּ;
לָדַעַת מָה אָנוּ וּמָה חַיֵּינוּ.

מהמחבר ה"ל

משל נעתק מלשון אשכנז *)

שְׁנֵי אֲנָשִׁים הָיוּ בְּאוֹפִיר חֲכָמִים וּמוֹרִים,
וְאוּלָם לַשֶּׁמֶשׁ הָיוּ מְזַבְּחִים וּמְקַטְּרִים,
שָׂנוּם בִּירֵאתָם וְשִׁמְעָם בָּאָרֶץ נֶעֱרָב,
אַךְ חֻקֵּי לִבָּם כִּרְחוֹק מִזְרַח מִמַּעֲרָב.

חאחר

---

*) G. Ramlers Fabellese 2 B. XV. Stück.

הָאֶחָד לֹא סָר מִלַּחֲזוֹת פְּנֵי אֱלֹהָיו ,
תָּמִיד רָאָה בְּאֵשׁוֹ עַל כָּל סְבִיבוֹתָיו ,
עֵינָיו מֵאֵין הַפּוּגוֹת הוֹרִידוּ דְּמָעוֹת ,
וְלֹא מָשׁ מִלְּהַבִּיט בּוֹ עַד כִּי חָשְׁכוּ מֵרְאוֹת .

הַשֵּׁנִי חָשַׁב אֵין בְּכֹחַ אֱנוֹשׁ לָתוּר אַחֲרֵי
בְּרִיאוֹ ,
וְלֹא יָאֲתָה לוֹ לֵרָאוֹת לְפָנָיו
מְצַאתוֹ וְעַד בֹּאוֹ '
גַּם לְהַבְּירוֹ מִכֹּחַ פְּלִאֵי מַעֲשָׂיו , הוּא חֵטְא
וּפֶשַׁע ,
אֵין לָאֵל יָדֵינוּ , לִבֵּנוּ הַכְּבֵד וְאָזְנֵינוּ הָשַׁע

וַיָּשֶׂם אֶל לִבּוֹ לְמַעַן לֹא יִרְאֶה עוֹד פְּנֵי
חַמָּה ,
וַיִּבֶן לוֹ לָשֶׁבֶת מְעָרָה בְּתַחְתִּיוֹת
אֲדָמָה ,
בָּהּ יָשַׁב הַחָכָם חֹשֶׁךְ גַּלְמוּד וְנֶאֱלַם כְּאִישׁ
נִדְהָם ,
קְצַר יָמִים וּשְׂבַע רֹגֶז וְעֵינָיו אָסְפוּ נָגְהָם .

* * *

בִּין הָבֵן אֶת אֲשֶׁר לְפָנֶיךָ ,
וַחֲכֹם לָדַעַת אֶת בּוֹרְאֶךָ !

אַל תֶּחְכַּם לְמַעַן תִּשּׁוֹמֵם ,
אַל תִּסְכֹּל לְשֶׁבֶת דּוֹמֵם !

ב

מ כ ת ב י ם

מכתב להרב החכם המלין ר" הירץ וויזל כי" תפר השמטנו בהקדמה בחל הכשור והלטחנו להניחנו פה , והוא על ספר רדם

בתוב בתורה (בפרשת נ' כ"ו) **ויפל ה" אלהים תרדמה על האדם ויישן** - פי" רחב"ע ז"ל תרדמה יותר מעזיבה , ושיבה יותר מתנומה , וכן תמרו כל המפרשים ז"ל , שתרדמה היא שיבה חזקה ושם כדבריהם מה טעם לומר תחר תרדמה , וישן ? יאמר **ויפל ה" אלהים שינה על האדם וירדם ?**

ולדעתי אין שיבה ותרדמה מענין אחד , אלא שיבה היא דרך התולדות , מתוקה לגוף ומחזקת כחו , ותרדמה היא בכלת הרעיון המבטלת לפי שעה פעולת החושים , וכלי המעשה שבאדם , ושיבה מדרך התולדות לחבל תפול על האדם לו מחיית מרחה מבחל שהוא רוחה לו מדמיון פבי מי המפקידו לו מבוכד ברה שמקוע בו ובלאון לעבכן תעתק (פייבוש בעשייבוש) ועל דרך זה מוכר בכל המקרח ואלו הן :

בשנם סיפרח מרוב ברה ומחיית מות לומר (שופטים ד" כ"ו) **והוא נרדם ויעף וימת** - כמסיה שוכה בחיית מות מוסער היה לומר (יוכה ג" ה") **וישבב וירדם** , על כן לומר לו רד החובל (שם ו') מה לך כרדם קום קרח אל אלהיך וג" , ואם תרדמה שיבה חזקה כפי התולדות הכה השיבה הוא שלח מדעתו של אדם , ומה טעם לומר מה לך כרדם ? יאמר **ויעירהו רב החובל ויאמר לו אל תרדם ?** אבל לפרושנו יפה לומר לו : אין רחוי לאדם שיבהל בל כך בעריתו ויחבד בל תקוה , עד שתעזיבנו תרדמה

לכל רצוי לו שיתחזק ויבקש עזר ואמלה, וזהו מה לך נרדם כמונו כמוך בצרה זו ואכתמו מתחזקים ומוכנים שיהא לפני אל סיוסיענו, וגם אתה קום וקרא אל אלהיך. כבזכר המשורר המשפט החיוס שיחול לשעתיד על הרשעים לומר (תהלים עט' ז') מגערתך אלהי יעקב נרדם ורכב וסוס. וכספרנו נן כעול הודעבל שהחכמה כמלה ללמוד ולכל תמוכה והכיכה והסבל ליין המשמח, וחייב כל אדם ללמוד חכמה שמוחיה הם חיי הנפש, כמו שהלמוד הם חיי הגוף וחולם הגדול המלילה הוא אם מולבד החכמה שאסף, משכיל ומבין מדעתו ועל זה אמר שלמה (משלי ל' ח') אוגר בקיץ בנה (דברים כח' נט') וזיין שהוא גם על בצירת העבדים והיין כמו (דברים כח' נט') וזיין לא תשתה ולא תאגור. בן משכיל, נרדם בקציר שהוא על הדגן והלחם, בן מביש אבי נרדם כמו (משלי י' ע"ט) עצלה תפיל תרדמה. שהחכונה בחרש בעיר שלמעלה (עיין כתל הכעור שחוד ס') שהוא מדמיון פרי מי מחריד, שהמתעצל ללמוד חכמה, דומה למתעצל למרוש ולזרוע, שכבוה את הקציר כלם קוצרים, והוא שכשהיו זרע וזין קציר תפול עליו תרדמה כמו שהוא בכמשל בעצין החכמה, ונבון. כשרואה בגיהל המרואה החיומה שהבהילה, לותו ומלד, אמר (בראשית ט"ו י"ב) ואני הייתי נרדם על פני ופני ארצה ואמר עוד (יס ח"י י"ח) כרדמתי על פני ארצה. הנה כל הכתופים שהבאנו נוכר בהם הסיבה, לן נרדם גהולה, או דמיון מהריך בכימי לו רחיית דבר מהשיל.

ריש מין תרדמה שהוכה בזה לחלת מן הספות שאמרנו וגם היא בהלת הרעיון, חלא שהוא מיד ה"י כחרת בלא נוכר אלא שהיה מעשה ה"י ב"ה. כלא כוה עשה ה" למען בוד עבדו, כשירד למהוכה שהול לקחת את תוכית המלך וכפחת המיס שנאמר (שמואל א' כ"ו י"ב) ואין רואה ואין יודע ואין מקיץ כי כלם ישנים כי תרדמת ה" נפלה עליהם, והם תרדמה שיכה חוקה, לין לריך לומר כי כלם ישנים רק כי תרדמת ה" נפלה עליהם? אבל יפרש איך לין הוחה ולין יודע ולין מקיץ ליישנים, כי כלם ישנים, ואיך לפשר למחכה של שלשת הלפים לכשי חיל והמלך ושרי גבוחיו בקרבם, שיישנו כלם, לין לחד מהם ער ולין לחד הושם לשמור את רחש המלך, על כן יפרש שלא היתה שיכה טבעית חלא תרדמת ה" נפלה עליהם בחרת חלא שהרי לא היה שם דבר וסבה טבעית שתפיל עליהם תרדמה. כשהראה הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה בחראה בין הבתריים ארת הגליות

הגליות שיעברו על בניו, הפיל עליו תקלה בהלת הרעיון וכתמרו (בראשית טו' י"ב) ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליו, וזה בתרדמה פלא. כשזכר תלישות מרחות לילה המפחידות את המוטל לחמק (איוב לג' ט"ו) בחלום חזיון לילה בנפול תרדמה על אנשים בתנומות על משכב אז יגלה אזן אנשים ובמוסרם יחתום, וזה בדרך פלא. כשזכר הנביא בהלת נביאי השקר וחוזיהם שיקרם בלי סבה טבעית, אמר (ישעיה כח' י') כי נסך עליכם ה' רוח תרדמה ויעצם את עיניכם את הנביאים ואת ראשיכם החוזים כסה.

וממין זה הוא מה שנאמר במעשה בראשית ויפל ה' אלהים תרדמה על האדם ויישן, שנפלה עליו בלי סבה טבעית כי לא היה שם דבר מחריד לחדש הראשון, ולא ירה פתאומית וכיוצא, אלא ה' אלהים עשה זאת על דרך פלא. ואם תאמרו למה עשה התרדמה הזאת? כבר גלינו על זה דעתנו בפי' הספר הנ"ל, ואמרנו: בלי ספק היה חד"ה"ר יוסף ותוסה כי השם יתר לעשה לו עזר הנגדו, וכשהעביר לפניו הבע"ח לקרוא להן שמות, לא מצא בהן עזרו, עודנו יוסף וחוסף, הפיל ה' אלהים עליו תרדמה בהלת רעיון, וכשעברה התרדמה ויישן סיכה מתוקה ופשיטה לקח ממנו הצלע לחשה. והטעם לכל זה, רצה השם כי העזר שיחול, יהפך לו ליגון ולקללה, כי ע"י החשה המרה פי עליון, והביא עליו, ועל זרעו אחריו המות והקללה, ועל זה רמזה התרדמה שנפלה עליו ומיד הפך השם התרדמה לסיכה מתוקה, והי' יכול לקחת ממנו הצלע בעודו ברדם, אלא לפי שנפלאת בעיני אל"הר מחין יבח עזרו, ותיכנה בכל המינים שעברו לפניו הרצהו השם כי כן יתן ה' לידידו שנה בלי עמל ובלי טרח. וכן לדורות ברצות ה' דרכי איש, לערב ילין בכי ולבקר רנה, גם ללמדנו שבכל זאת החשה עזר לאיש, ואשה טובה מתנה טובה והשרוי בלי אשה שרוי בלי ברכה ובלי טובה, ועל כן לוקחה מתוך סיכה המתוקה ולא מתוך התרדמה.

מבל החמור תראו שכל הכתובים מסכימים למה שפרשנו ויותר מחלה לא מצאתי לשון תרדמה בכתובים.

שאלה

ש א ל ה

אל בניס משכילים ! ההוגים בתורת ה" ובדברי נביאיו ומשוררי ימת י"ה נפ"ו , יקוננה דעת וילמדם בינה עד כי מלאה הארץ דעה את ה" כמים לים מכסים !

הנה לפניכם החוברת ! כמו שהבטחנו לתכם בהקדמת מכתב הזה, לבאר לכו את דברי שלמה מלכינו במשלי ז" כפ" כ"ג הולך אחריה פתאום, כשור אל טבח יבוא , ובעבס אל מוסר אויל , עד יפלח חץ בבדו כמהר צפור אל פח ולא ידע כי בנפשו הוא , הידיעתו נא הרכבת המחברים ההמה למען יעמדו פרקיהם זה לעמת זה כושא ומוסר ונשוא מול נשוא , ובחרו מלת עבס כי דברי רבי ז"ל החומר עבס זה חרס נתת המיהר לרוץ בשליחות הקד"פה" ליסר החויל המחייב לו , המה דרך דרש וחינם מכוונים בפשט הכתוב , וגם דברי יתר המפרשים חינם מספיקים כאשר תראו בהסקפה רחשונה וחם מצאתם סדרם בעתיקם לפניכם ללשון נשכנו וגרחה מה תהייה מזמותיכם .

ב

תולדות גדולי ישראל

דבר אל הקורא מתועלת דברי הימים הקדמונים והידיעות המחובדות לנס *)

המלמד לאמוס ביה שם חפץ תמידי בנפש המשכלת לבקש בלי מרגוע כל ימי חלדו לדעת את בוראו ואת הנפשות הרוחניים הנשגבים ואת מעשיו הרמים . וידע כל משכיל כי בתחלת התעורר בנפשו בטעוריו שום כח לחשוב מחשבות ,

---

*) במאמרנו הזה בשוב הבטחתנו לשום רשם אחד בכל דף מהחלק לספורי תולדות גדולי עמנו , ואולי תמצאו נפש הקורא לדעת תועלת הספורים האלה , וביתר במצאו תולדות אנשים מהקדושים אשר נחלק במה ועין עוד בחיים חייתם אשר מצא וברוכם בספריהם ובמעשי

מחשבות , נפלו לו שאלות עמוקות על הענינים הנפלאים ההלה אשר לא יותרו לקרון מחומר כל ימיו בלתי להכניס לבדו אשר יוסרם לעם בהמיונות ותמונות נשמיות לפי שכל המקבל הגדור . אמנם על דרך החקירה העיונית לבדה אין בה כחנם להשיג כזה החמת המקויים , ועם כל יגיעותיו יתקרב לך אל החמת ע"ד שלילה , כמו שאמר המכם : השוללות במדות הבורא אמתיות מן המחיבות . ועכ"ו לא יכוף ולא יפקוט השכל החכוני מלחקור בענינים ההלה כל ימי היותו , עד שנוכל לומר בחקלט שהמדרש יתברך כתן עוז ותעצומות השתוקק בחקירה הזאת בלב החדש , למען יהיה עוסק בה תמיד , וכל עוד ירבה חקירה ירבה כי רחוק הוא מן החמת המקויב הדברים אשר חקר עליהם ולוך תקצר ידו מהשיגם , ולו יהיה שלם בלבבו ויהיה לדיק בחמוכתו , זה מה שחמרו החכמים תבלית החקורה שנדע מה שלא נדעהו *)

וגם הדת החמתית תצוה אותנו לחקור בענינים ההלה כמו שתרמה בספרי החכמים הרחמוכים אשר הניחו לפנינו את

וכם פני זולתם המצויים בזיך כל היש , יחשב בלבו , לין זה לשום תועלת ונהיה חשובים בעיניו כאלו היתה כוונתנו למלאות את הספר בדברים של מה בכך ? לכן טרם נחלה לדבר מתולדות גדולי עולנו נניח לפניך מכתב קטן אשר כת לידינו מיד היש אחת וזך ברעיון , קרחהו את אשר תקרחהו ואלה דברי היש בשלוח לנו את המכתב " הנה אנכי שולח לפם את מחשבותי מתוצלת " דברי היומים הקדמונים בכלל , ומפרטם תולדות גדולי עולנו , " העתיקו את דברי לל מכתבכם המסתף להקדמת החלק אשר " קרחתם תולדות גדולי ישראל , ולם דברי המכתב לזיכם " מכוונים לתכלית רצונכם (לפת מכתבכם לנעדי כני ישראל , " ולל לחכמיהם) לזיכם מתנגדים לו , ואלי לשמוע דברי שופטים , " לם כנים דברי , עוד לילה מלין למועד אשר אקוב לליכם " ואנוכי אשר לליכם דברי תן , ולם לל יעצבו בעין הקורל לו " ואחלם מתנגדי החמת , יוסר לפני הדרך אשר ללך בו ויורני את " חקיו ' לקחו חקת לל לבי ואשנלנו עשרה לרחשי ,

דברי המוציאים

*) נוסר בזי בכונת החמור הוא , ודע כי רבים שגו בו בלשון מדברת בדולות לחשוב שם לנו בלאות זמן בחקירה ' הלא לחרי כל החקירות נרחה שלא נדע מהותם והנמו מוכים לחתנו שלא ידענו מה , ומדוע נעשוה כה חנם ? וזה ענוה הנחה מחמת עלמה ושוטה להיות נחוה והתרוממות ווזון נגד החכמים החמתים . לו ידעו החכמים הלה את הסלעות והחכמות אשר נעשול עליהם יום יום עד שכחו לתכלית השלמות בולת לולם בעשר הוא שלם , שמו יד לפה והעו אזן לשמוע אלם יצמנו ,

דברי המוציא

את כל הכתובים המקוימים אותנו לדעת את ה" ע"י החקירה . ולכן לא רציתי להאריך בזה כי כבר קדמוני אחותי , ובפרט הרב ר" בחיי נם" חובת הלבבות אשר ממש לא היה מקום להתגדר בענין הזה , אמנם אורה לך מקום תרחב נפשך , בהקדמתו לם" ה"כל הניח פסוקים רבים המחייבים בחקירה , ועל כלם הפסוק , ועתה ישראל מה ה" אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה ולאהבה אותו וגו" אמר שם ז"ל והיראה והאהבה מחובת הלבבות ' בפתיחת הדברים ותראה כי עמוקים המה . כי היראה והאהבה המה מתנגדות זאת לזאת , ואי אפשר לי לאהוב את אשר אירא ממנו כי אם אירא מפחד גבורתו ואימת עוצמו , וכן לא אירא מפני איש אשר אהבהו , אמנם היראה והאהבה בפורת יתברך המה לחמורות אשר על אחותה והאהבה תבוא מאמת היראה , ואין יהיה זאת ירא את העונש כי אם ירא גדולתו בהביטו עזו ורב חכמתו במעשיו הנפלאים וטובתו אשר יטב לאוהב האמת ושפל הערך הלזה , והשגחתו על כל בריה בפרט תתעורר בלבך יראה ואהבה ותהי תמיד במעשיך ותשמור מצותיו מאהבת המצוה בלי תקות שכר ואימת אבדון . ועל הדברים האלה נשעטים כמה כתובים במקרא , ורבים מאמרי ז"ל ואין כאן מקומם .

הנה אחרי אשר ידעתי כי השכל והתורה מקוימות אותנו לחקור בענינים האלה ; נבאתי אל כבא לידי החקירה ונכיר את מהלך השכל ואת דרכו לבוא על אמתת הדברים אשר בחקור עליהם ונאמר.

דעת האדם מיוסדת על אחת משתי אלה האדנים א) על השכל ב) על הנסיון.

א) הדעות המיוסדות על השכל לבדו קראו אותם המחקרים המושכלות ומה המשפטים אשר נבא על אמתתם ע"י המוסגים השכליים בשיון לבדו מכלי שלטרך למוח בלל ומה שלקי הפילוסופיא הנרופה *) ר"ל נרופה מכל דבר הלקוח מן הנסיון . ונם חלקי המתעמטיקא הטהורה**) הכוונים על המושכלות לבדם זקרוי הכח הזה בנפש בינה***)

ב) הנסיון

*) die transcendentale Philosophie. **) die reine Mathematik. ***) die Vernunft.

כ) הנסיון *) יחלק לשתי מחלקות ה) בבחינת דבר נבחי , ב) בבחינת דבר רחוק
ממנו . הנבחי הוא או נבחי במקום , או נבחי בזמן . הנבחי במקום (והוא נבחי בזמן בלי ספק) נוכל לעמוד על אמתת מציאותו ודעת איכותו או בבחינת החוש הפשוט בלי אמצעית דבר אחר או ע"י אמצעית כלי ככלי הסבטה והשמע ושם אשר כנו אותם המחקרים העבריים המוחשות לפי שהם פעולות הנפעלות בנפש האדם ע"י הרגשות החושים כמו המראה והתמונה אל העין , והקול אל האזן , והטעם אל החיך וכו" . אבל הדברים הנבחים בזמן ורחוקים במקום נוכל לעמוד על אמתתם ע"י הקבלה , או לשמע אזן מפי איש נאמן הדובר אליהו או לראות עין בקריאתו בספרים הכתובים בעניינים ההלה והוא אשר קראו אותם המחקרים המקובלות .

הרחוקים ממנו בזמן (והוא רחוקים במקום בלי ספק) יודעו לנו גם הוא ע"י הקבלה . אמנם להיות דעת ומדות בני אדם טבעות יפתנו הספורים בעל פה ברוב הימים ויפתבשו או בזדון או בשגגה או יבואו לידי שכחה כללית , לכן נודע לה" חשבו אשר נתן תחבולה בלב איש להמציא את מעשה המכתב אשר על ידו יבואו אלינו דברי הימים הרחוקים והרחוקים ממנו ויתקבלו מאתנו עד דורי דורות . ונקראת הסגולה הזאת בשם דעת **)

הנה לפניכם שתי יסודי דעת האדם והם השכל , והנסיון הכנוי על המוחשות ועל המקובלות (אשר גם הוא בכלל המוחשות כי יבואו אלינו ע"י אמצעית חוש הראות והשמע) . אמנם לא יוספק לנו בחקת מציאתם לבדו , כי להיות הנוף תכריך הנפש גשם עכר קצר כאו מראות בעיני שכל לבדה , ואף שים לנו חכמת בכוויות על המושגים השכליים לבדם ***) עכ"ז אי אפשר לתקלת למודים בלי נסיון , וגם ימעט מספר החכמים העלויים בעלי שכל הזך אשר יפקדו יום יום בעמל ויגיעה רבה עד בוסם אל המעלה הרמה לגזור אומר במושכלות לבדה , והמוחשות גם הוא לבדה לא תספיקינה כי לא תעשינה מספט כלל כי המושגים לא יפשטו ****) אך הוא כעדים רושים את הדברים

*) die Erfahrung. **) Wissenschaft. ***) aus Begriffen a priori.

****) ראוי לשורך פה למתחילים בתכתב , כי יפלא בעיניהם דברי בחמי המושגים

הדברים כמו שהם לא יוכלו להרכיב שתי דברים יחד או להפרידם זה מזה מכלי משפט השכל, הוא השופט היושב ברחוב אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד כי הם ירחיק מעליו כל עול וכל כוב ויכלכל דבריו במשפט. וה"כ השכל לבדו יעש משפט ריק, והחושים לבדם יעשו משפט כוב, לכן שם הבורא יתעלה קשר לחיק בין החושים והשכל ובזה לנו משען עוז אשר נקיש עליו והוא מורכב משניהם יחדיו ונקרלנו **ההשכל** *) ר"ל שנקח את הדברים כמו שהם מן החוש ונשכיל בם לדעת עצמם ומקריהם ויתר סמוכי חברתם לכלל, ופרדתם מזולתם, ולזה המשפטים אשר יבואו מן ההשכלה בכמלחים, יעשו הקשים על דברים הנשגבים והכפלחים מן החושים, וזה מעשה הניחה היא נברת ממלכות היא תערך המשפטים מכל סיגי ההתנגדות, תסיר מאתם בדיל ההטעלה ותעמידם נקיים וטהורים כרחי מוכן. ובספרי **אשרי משכיל** אשר יעדתי לחברו בהרחיב ה" את נבולי לרחיב בזה הדבור. והתבונן בדברי הרב המלין הבדרשי (בחינת עולם פ" כ") אמר בלאות לשונו על שכל החדש: מעלה ומוריד עד יחסוף בחפניו גלילות חרן בתעצומו ורומו ובגאותו שחקים עד יכלול מדעו טבעי היצורים ותכוכתם תקבן בחינתו לחתת הנברחים למיניהם ועל לא חליש ידבר נפלאות ומלין לנד עילאה ימגל. ולזאת כוונו חכמי כנסת הגדולה בברכת **אתה חונן לאדם דעת**, דעת היא ידיעת הדברים כמו שהם במותאות ובמקובלות, וזה תכיכה מאת החלהים בתתו תחבולה בלב חיש למצוא חמלעיים למען יבח בם לדעת את כל דבר חוסי ומקובלי, כמו מעשה הכתב והשחות כלי הנבעה ותקון מלאכת הכימי"ח וייתר החכמות והמלחכות אשר נבח על ידם לידיעת העצמיות כמו שהם, **ומלמד לאנוש בינה**, הניחה בחדש היא לימודית ילמדה האל לאנוש בתתו לפניו דברים סתומים למען ירגיל את שכלו לחקור עליהם, ולהקיש מהם על דברים נעלמים מהשגת החושים וזה לימודי (תיבוכנ)

שהחושים לא ישפוטו, לאשר עדיין לא ידעו נדרי החלות ההמה ויחלקו בדברי הכמ"בם ז"ל (פרק ח" מבאור מלות ההגיון) שחנה המוחשות בין המשפטים, יחחכו שהקר עניתי בם, לכן אומר, שהמוחשות אשר זכרם הרמב"ם הוא משפטי השכל הנבנים על המוחשות ולא נעטרך כאיה לא לחתתם, לחנם כוונתי פה לדבר בק על הרגשות החושים כמו שיהיו לנו מחוכח לנו, עכ ישפוט השכל, והוא לנבי פנת הנסיון עליו בנויות הידיעות הנקיומות והבן זה.

*) das Betrachtungsvermögen.

(תיכוכ) *) והכה נתפלל לה" לתקנו דעה ובינה והשכל ר"ל שיהיה בכחנו להשכיל את הברואים ואת המעשים לפי כעשר ואת הדעות לפי שתפשטו על הארץ לדעת תכונתם ותולדותם המבדילות אותן מואלתן לעשותן פרטיות, והמחברות אותן לאחריות לעשותן כללות למען נקיש מהם על אחריות ותתימת הברכה היא בא"י חונן הדעת, פירוש בדעת בדבר כי היא יסוד כל היסודות לאחד כאשר הוא אחד, כי לא יכול לבא למדרגת ההשכל בלי דעת ולא לבינה בלי השכל, ובינה היא המעלה הגדולה שבהם כנזכר, על ידיה מבוא להשגת החמת להיותה מכללל דבריה בלבד. וכן אמר חז"ל איזהו חכם הרואה את הנולד, לי לפשר שיהיה פוכתם לרחות את הנולד בזמלט, פלפר לוך שיכול, כי לין זה חכם כי אם נביא, אבל כוונתם על החכם המוקר היודע תולדות הילודים וכחות נפש האדם והרגשות אשר יתפעלו באחד מן הפעולות וכיולא בזה, ואז ידע הלבר לוך שיהיה על פי הרוב יקיש מן המבוא על המבה ומהפה על המבוא ויפעמו ויגזור לומר. וגם בלשון אחר אמרו אין חכם כבעל נסיון, כי הוא החכם בחמת לפי שיכול לרחות ע"פ הרוב את הנולד.

חתימת מכתב הוא כלך בפמוך.

ד

תולדת הזמן יפקד מקומו.

ה

---

*) דע הקורא הנעים, כי יפליאו ממך כל המקרים לומר בינת כל אדם שוה, לין יתרון לבינת לוש על רעהו כי אם במזג ישתנו בני אדם זה מזה, או בהרגל שכלם לחקור ולהתבונן תשבב ומעלת אדם על זולתו, ועיין שמהם פרקים להרמב"ם פ" ח")
לבדי הכותב.

ה
בשורת ספרים חדשים

שלוח חליכו מעיר נערך בחודש קריאתן.

קנה חכמה קנה בינה ואל תט מאמרי פי.

כמ"והר"ר יצחק לחמפרונטו ז"ל ר"מ ור"מ בק"ק פיראדא
העתיר לחריו ברכה בספרו הנעים חשר קרא
פתח יצחק: והוא ספר מחסף כל דברי רז"ל בסדר חלפה,
ביחת, ועל כל תיבה פירש מה כתוב עליה במשנה ותלמוד
ופוסקים ראשונים ואחרונים ובמדרשים, עד כי בחות חלף
הבית חרבעת חלפים תיבות מלבד שו"ת חשר העתיק על
עניניס שונים כחשר ירחה הרוחה בחלק הרחשון חשר יצח
לחור.

הספר הזה נחלק לו' חלקים ולכל חלק יהיו מחתים
דפים גדולים מדפי הש"ס דפוס חמסטרדם ויותר
בטריוויסטי בעד שלשה זהובים וחני מטבע ויתן לכל חלק.

גודל תועלת הספר הוח למצוח מקור ומהות הדינים
והמדרשים לכל תופשי התורה מורי הוראה דורשי
ברבים ודייני העדה, ויקל הלימוד על בעלי בתים והתלמידים
לח נעשה כן למיום סור חפרים מעל יהודה, החפ' ימלח חת
ידו תחת הדף הזה להיות לו ספר בחמד ונעים לח יותן קנוב
תחתיו ולח ישקל בכסף מחירו.

אשר יחבה לקנות מקח טוב לעצמו יכתוב תכף ומיד
למכרת הדפוס בלה"ק חשר הוסד מקדש פה
גוריליחה חשר בלשון לעז יוסס שמה תחת הדף, ולחתימותיהו
הכתובות למטה יחיהו; כי אין לחמרת זולתה כזה, ושטות
בתרי לומי לח יהח שליט לחכם"ו.

חדל"ע מוחסכת חתומים ע"ז, מקחו ג" ר"ט מעות פרייסן לכל חלק.

מ ו ד ע ה

המחבר המחסף יבוח בע"ה מדי חדש בחדשי ח" בחזן
שלם בכתב עבר, ולפעמים בשלשה לחת ח" בחזן
כלשון

בלשון הקדש"ט יכונה צוגאבע צו דער העברעישן מאנאטסשריפט המאסף, בו יכותבו סיריס ומכתבים הקר מוכרו בלשון הקדש"ט כלם מדברים הנוגעים בכלל ישראל ענייני היום ומוסר. ודברי בן המועילים • ויצא כח הקורא הנעים ! על העכוב עד כה, וידע נאמנה כי אין כאן החסר • אך להיות ברכי הדפוס והכמותיה מרובים הוחלנו, רחמון, לדעת אם יספיק מספר החתומים להוצאות • אנית נבקש על ידינו תחלה לותיות חדשות למלאכת הדפוס, גם אזרנו לבקש פועל מהיר ובקי בכתב עברית • והנה עזרנו ה" למקן את כל על סדר נכון כמבוקשנו, מצאנו כאני מאות חתומים, והלותיות המה נקיות ומסודרות כאשר עיניכם תחזינה, והפועל בקי ומהיר, לכן הוחלנו לאור בהיום הדף הרחמון לחדש תשרי תק"מד ובעוד שלש שבועות יגמרו בעז"ה הדפים למדמי מרחמון כשלום טבת הקר יקבלם הקורא יחד תיכף לחרי נחתם מן הדפוס עם נוגה"צ כ"ל, וה" יודע עמתנותינו ירצה בידינו להיות לעזר ולתועלת כאשר עם לבבנו וינילנו משגיאות • והנה תכאנו מפילים תחנתינו לפני כל חובב החכמת והמדע בקשל עדת ישורון, אם ימצא תוך מכתבנו לריזה סגיאה אם בלשון אם בכוכה יהיה מה שיהיה, להודיענו קשט דברי חמת במועצות ודעת, כי נעשיר תכאנו ליקים, לוקחי מוסר ולוקחי דעת, ומקשיבים לון לשמוע החמת ממי שאומרו • ולא רם לבבנו ללמד לכל כי אם ללמוד, ובזה לך עוררים את האהבה והתשוקה לדברי התורה והחכמה עד שיחפצו גדולי עם הקר קטנם עבה מתחרינו להשקיף עליהן ולהורות להם בטוב טעם במקום הקר ראוי כן וקרנו מתעגל יותר ויפיתה זאת כוכת המכתבים בחמרם : כל פעמים ביתן לבר מפטפטיא דחוריתא וכל חרשיא טבין לבר מחרשיא דחוריתא, כי המתחיל בדברי תורה וחכמה בדבים בין כך ובין כך עושה טוב, הם יעלה בידו החמת מה טוב וגובלו כל הון לא יערכנה, והם אין יטה אזן לשמוע דברי זולתו הבדולים ממנו וקנאת סופרים תרבה חכמה • ומה מאוד יצדק דמיון התורה והחכמה למים, הקר הם לכן הו גוש עפר יסכור כי מקורם, יעכרו וירימו תולעים, אמנם כער קטן יגלול האבן, וגמול ידו פדה להסיר הטיט, יפטרם והמה מובעים מלאיהם והולכים על פני כל הארץ • מורנו המורים ! החכימונו המכמים ! שימו תלבבכם עמנו, ממליותיכם ומוסרכם השיבו כפעמו הנמתים לדעת ולהבין אמרי בינה • ותלבנו עבדיכם קריס למסמעתיכם •
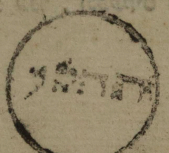
חברת דורשי לשון עבר